

METROPOLITARNY KONGRES REWITALIZACJI

OD ZAŁOŻEŃ POLITYKI DO SPOŁECZNEJ ZMIANY. REWITALIZACJA W DZIAŁANIU

Rewitalizacja w małych miastach a ich modele rozwoju

dr inż. Elżbieta Strzelecka

Zakres prezentacji

1. **Struktury sieciowe. Sieci miast**
2. **Model sieciowy rozwoju miast - polskie miasta Cittaslow .
Krótka charakterystyka.**
3. **Rewitalizacje a ich modele finansowania w miastach sieci
Cittaslow**
Wybrane modele finansowania inwestycji publicznych
Rewitalizacja regionalna
Ponadlokalny Program Rewitalizacji Sieci Miast Cittaslow
4. **Podsumowanie**

1. Struktury sieciowe

Według J. Naisbitta struktury sieciowe to struktury [4]:

- o bezpośrednich i pośrednich powiązaniach poziomych o egalitarnym charakterze między węzłami czy też użytkownikami,
- w których wspólne działania członków sieci przyczyniają się do wzrostu współpracy, również poprzez tworzenie innowacji, i współdziałania kosztem konkurencji i współzawodnictwa, zwiększania interakcji i komunikacji, racjonalizacji przepływów informacji.

Globalne „bycie w sieci” to konieczność współpracy poprzez otwarty dostęp do cudzych innowacji i dzielenie się własnymi efektami pracy.

Według H. Chołaja: „Coraz większa ilość elementów właściwych jednej wspólnocie staje się dorobkiem innej wspólnoty” (międzynarodowej), stanowi główną treść procesu internacjonalizacji życia społecznego” [5].

1.1. Sieci miast

- **Europejska Karta Samorządu Lokalnego** od 1993 r. jest w Polsce podstawą do tworzenia sieci przez wspólnoty lokalne, w tym miasta.
- Art. 10: określa prawo m.in. do zrzeszania się, w ramach prawa, z innymi wspólnotami lokalnymi, by urzeczywistnić zadania interesu wspólnego, prawo do tworzenia międzynarodowych stowarzyszeń wspólnot.

Przynależność miast do różnego rodzaju sieci jest koniecznością i decyduje o ich rozwoju. Umożliwia wykorzystanie efektu skali w konkutowanie przez małe miasta z większymi jednostkami terytorialnymi o środki finansowe na ich rozwój.

- **Według Nowej Karty Ateńskiej** rodzaj powiązań miast - węzłów (fizyczny i/lub wirtualny) w różnych sieciach będzie zależeł od przepływów dóbr materialnych i informacji oraz od charakteru powiązań funkcjonalnych.

1.2. Przykład przynależności miasta do wielu sieci - ruchów, związków i stowarzyszeń

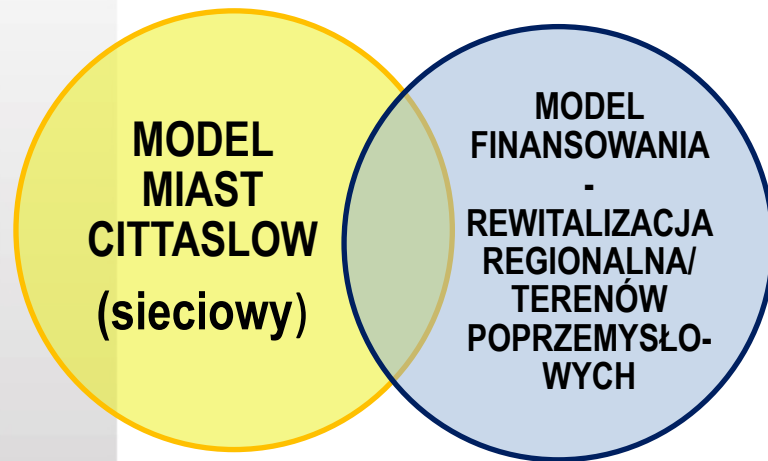
- Międzynarodowa Sieć Miast Cittaslow
- Związek Miast Polskich
- Związek Gmin Warmińsko-Mazurskich z siedzibą w Olsztynie
- Ekologiczny Związek Gmin DZIAŁDOW-SZCZYZNA z siedzibą w Działdowie
- Stowarzyszenia gmin „Polskie zamki gotyckie” z siedzibą w Olsztynie
- Stowarzyszenie „Polskie Miasta Cittaslow”

Stowarzyszenie „Polskie Miasta Cittaslow”

2. Jednym z modeli rozwoju miast w Polsce jest model sieci miast Cittaslow

Krajowa sieć miast Cittaslow to wypadkowa dwóch typów sieci policentrycznych:

1. Sieci komplementarnych względem siebie miast o różnej specjalizacji, gdzie specjalizacja miasta będzie wytyczną lokalizacji projektów publicznych podejmowanych w ramach sieci oraz

2. Sieci miast mających wspólne interesy (ekonomiczne lub kulturowe) pozwalające na umacnianiu ich profilu i uzyskiwaniu przewag konkurencyjnych.

(Klasyfikacja na podstawie Nowej kart Ateńskiej, s.11, 2003)

2.1. Narodziny sieci miast Cittaslow

Mosty – Nowe Miasto
Lubawskie [1]

1998 r. - 4 burmistrzów miast włoskich : Bra, Greve In Chianti, Orvieto (siedziba sieci) i Positano – po spotkaniu z organizacją Slow Food – tworzą międzynarodową sieć miast Slow Cities, jako reakcję na promowanie globalnej kultury *fast food*, zagrażającej tradycyjnym wartościom życia w małych miastach.

- Miasta Cittaslow promują *slow food* oraz *slow life*, *slow travel*, *slow driving*, *slow parenting*, *slow work*.
- Miasta spod znaku ślimaka przyjmują wspólne cele dla polepszania jakości życia mieszkańców i przybliżania kultury dobrego życia.
- Obecnie: Międzynarodowe Stowarzyszenie Miast Cittaslow, liczy 225 miast w 30 krajach.
- Promowane są jako Miasta Dobrego Życia.

2.2. Polska Krajowa Sieć Miast Cittaslow (PKSMC) (2007 r.)

Miasta - założyciele: Reszel (w sieci od 2006), Bisztynek, Biskupiec i Lidzbark Warmiński.

- **Sieć liczy 27 miast (Rzgów - 2017); 21 miast leży w woj. warmińsko-mazurskim, Nowy Dwór Mazowiecki - w woj. pomorskim.**

2.3. Manifest miast Slow dla nowego humanizmu bycia i mieszkania [1]

W miastach Cittaslow celem:

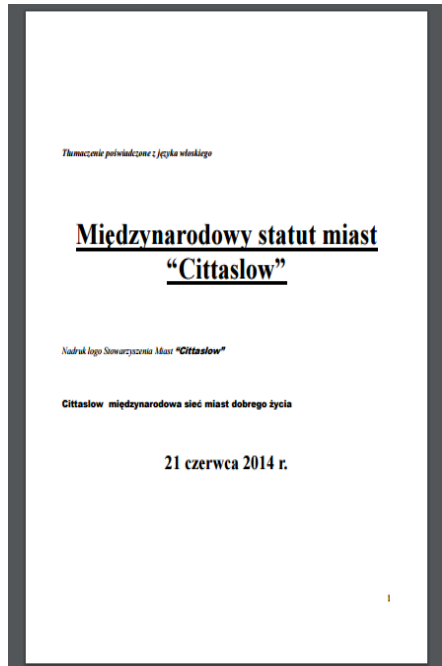
- polityki środowiskowej jest utrzymanie i rozwój tkanki miejskiej z wykorzystaniem techniki recyklingu,
- polityki infrastrukturalnej jest podnoszenie wartości terytorium, a nie jego zajmowanie,
- jest stosowanie technologii podnoszących jakość środowiska naturalnego i tkanki miejskiej
- ochrona rzemiosła lokalnego, bazującego na dziedzictwie kulturowym.
- wspieranie kultury gościnności
- promowanie świadomości mieszkania w mieście, wprowadzanie „edukacji smaku”

Sieć miast wspiera różnorodność kulturową, promuje tradycyjne, lokalne produkty, ochronę środowiska. Rozwój oparty jest na partycypacji społecznej.

2.4. Warunki przystąpienia do sieci miast Cittaslow

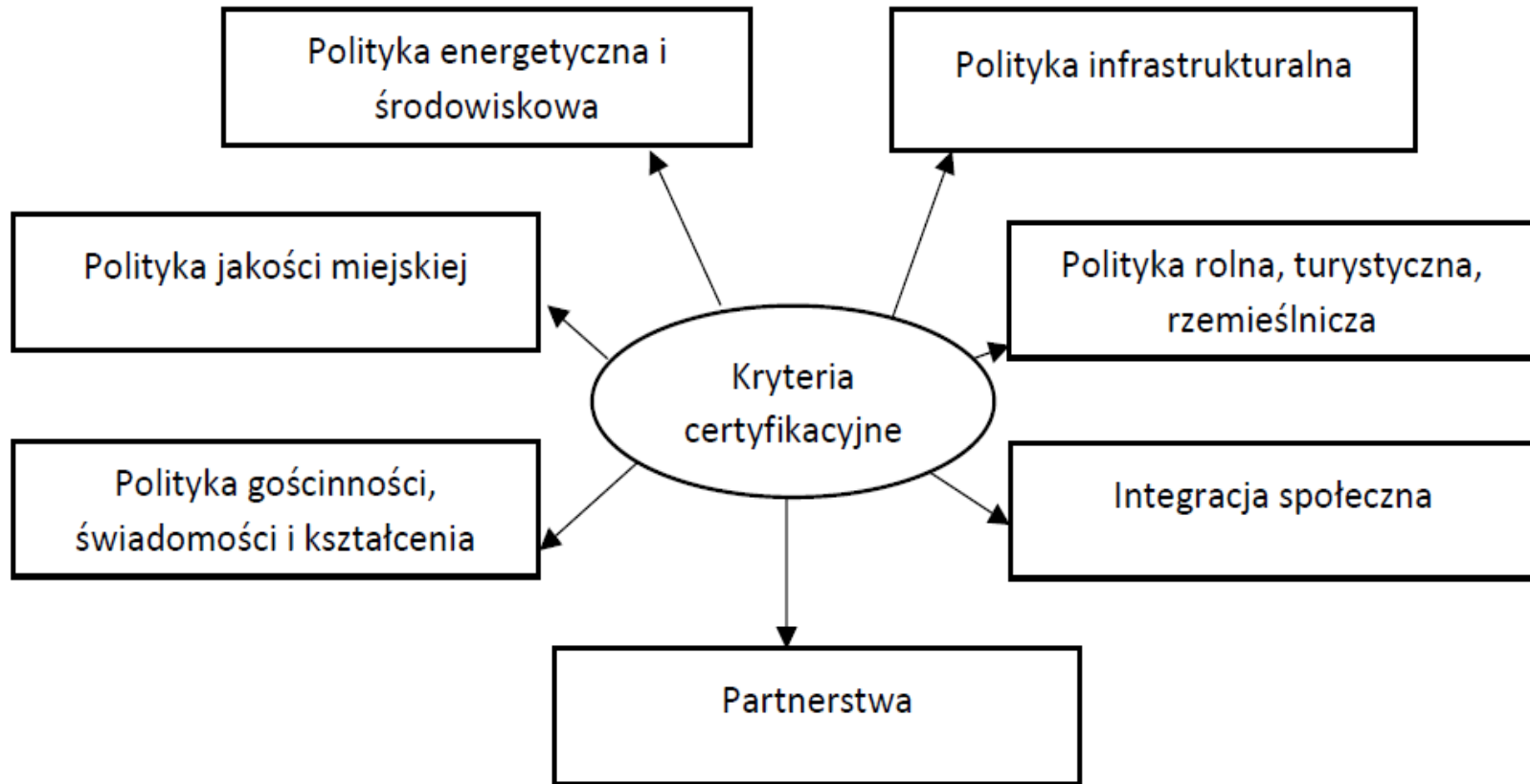
- Liczba ludności miasta nie może przekraczać 50 tys. osób (polskie miasta – głównie do 10 tys. osób)
- Spełnienie kryteriów zawartych w załączniku C – „Certyfikacja” Międzynarodowego Statutu Miast Cittaslow na poziomie 50%+1%

Wymagania podzielone zostały na siedem grup kryteriów: **polityka energetyczna i środowiskowa, polityka infrastrukturalna, polityka jakości miejskiej, polityka rolna, turystyczna i rzemieślnicza, polityka gościnności, świadomości i kształcenia, integracja społeczna i partnerstwa.**

2.5. Kryteria certyfikacyjne

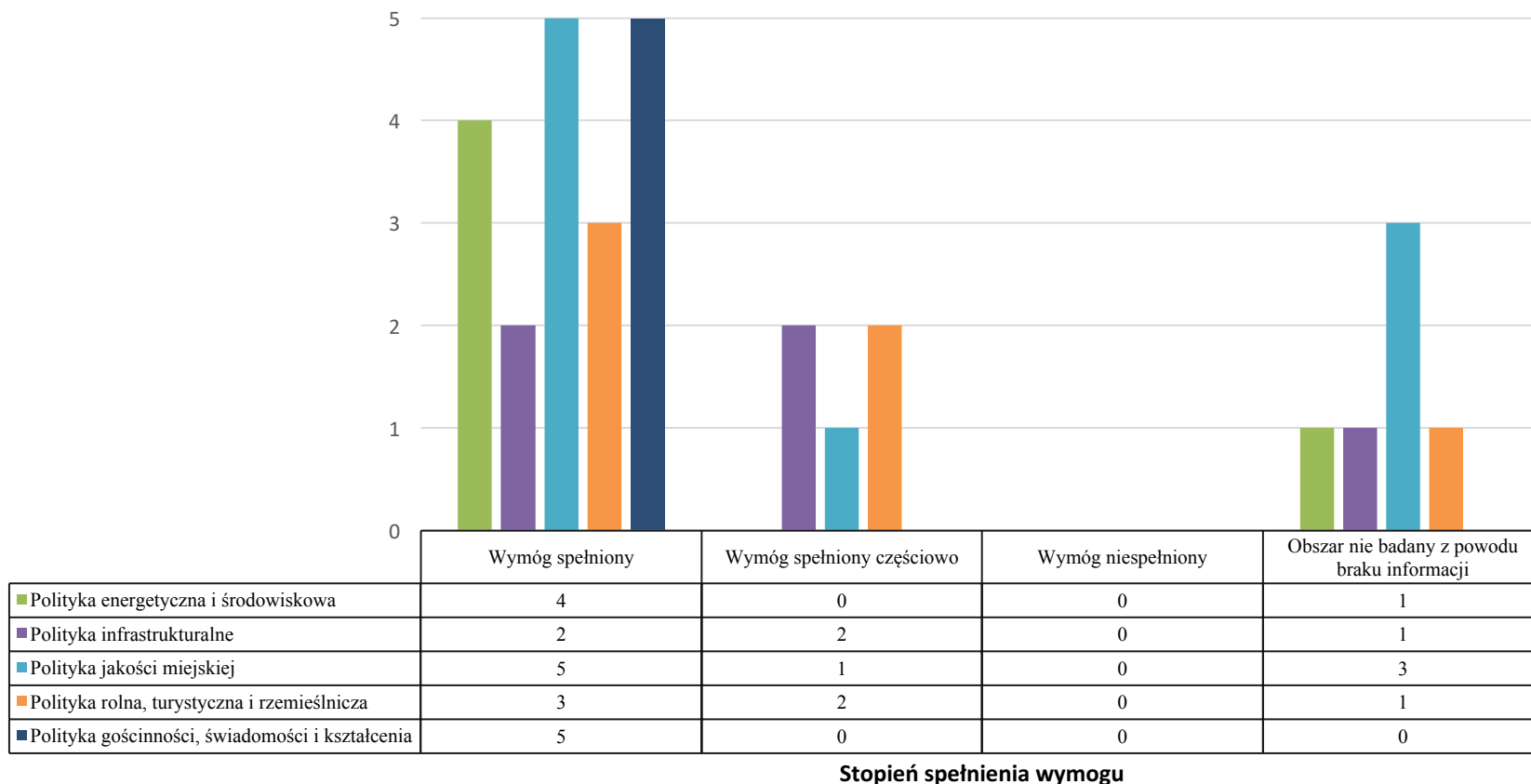
Źródło: Opracowanie na podstawie Międzynarodowego statutu miast Cittaslow”

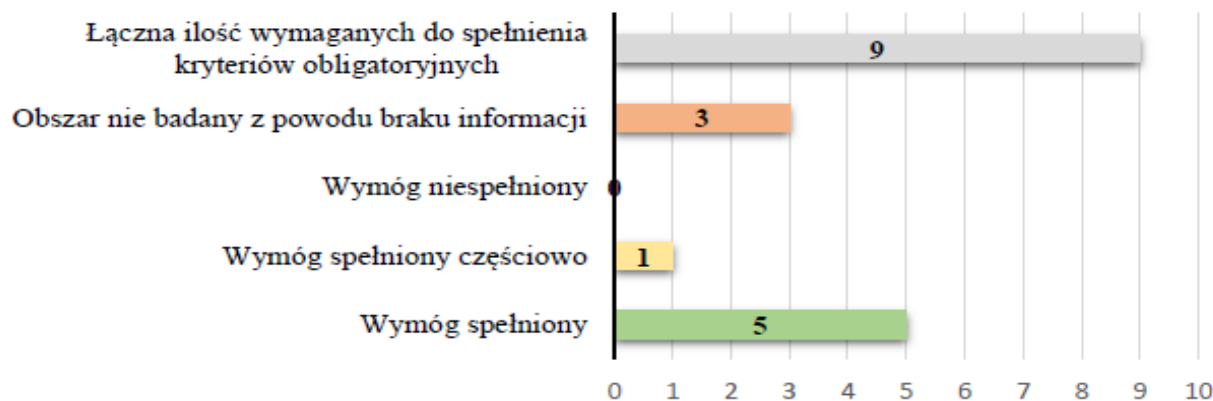
2.6. Lidzbark Warmiński - ewaluacja kryteriów obligatoryjnych wg 5 obszarów kwalifikacyjnych (2015) [7]

Stopień spełnienia poszczególnych kryteriów obligatoryjnych w ramach 5 obszarów kwalifikacyjnych dla Lidzbarka Warmińskiego

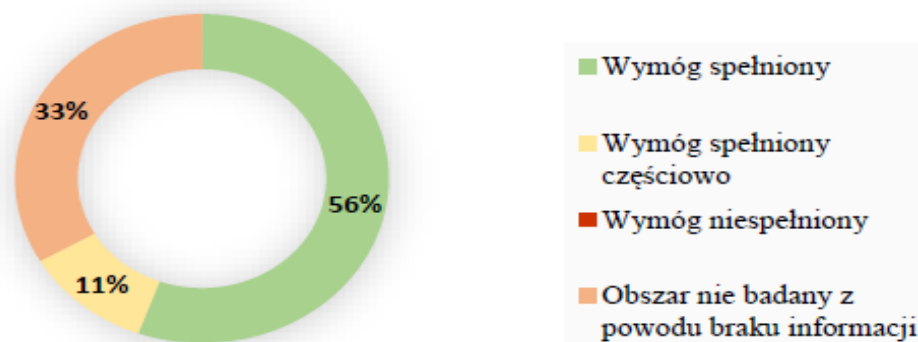

2.7. Lidzbark Warmiński - ewaluacja kryteriów obligatoryjnych w grupie kryteriów : polityka jakości miejskiej [7]

Wykres 2.7. Stopień realizacji kryteriów obligatoryjnych – Polityka jakości miejskiej.
Lidzbark Warmiński - zestawienie ilościowe.
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań własnych.

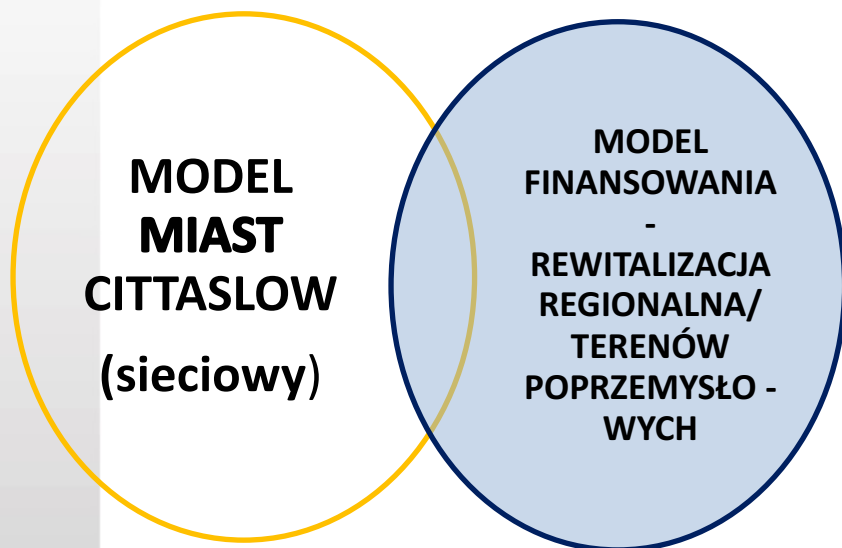

Wykres 2.8. Stopień realizacji kryteriów obligatoryjnych – Polityka jakości miejskiej.
Lidzbark Warmiński - zestawienie procentowe.
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań własnych.

3. Rewitalizacje a ich modele finansowania w miastach sieci Cittaslow

Wybrane modele finansowania inwestycji celu publicznego:

- Sektor kreatywny i sektor kultury
- Dziedzictwo kulturowe
- **Rewitalizacja regionalna**
- **Rewitalizacja obiektów przemysłowych**
- Odnawialne źródła energii OZE
- Ekonomia społeczna
- PPP

Modele finansowe - finansowania inwestycji publicznych

1. Sektor kreatywny i sektor kultury

1. Regionalny Program Operacyjny Województwa X;

- 11 oś priorytetowa: Rewitalizacja Przestrzeni Regionalnej; Działanie 11.4: Rewitalizacja terenów poprzemysłowych **(75% dotacji);**

2. Krajowe Inteligentne Specjalizacje (KIS):

2.1. Innowacyjne Technologie i Procesy Przemysłowe (w ujęciu horyzontalnym)

- KIS 19 . Inteligentne technologie kreacyjne
oraz Regionalne Inteligentne specjalizacje dla województwa X:
Przemysły kreatywne i czasu wolnego

2. Dziedzictwo kulturowe

1. Program Operacyjny Infrastruktura. I Środowisko 2014-2020, Oś Priorytetowa VI: Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego; Priorytet inwestycyjny 6.3: Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego
(Dotacja – 85%)
2. Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego PROMESA – zapewnienie środków na pokrycie tzw. wkładu własnego dla zadań, które ubiegają się o fundusze w ramach Programów Europejskich
 - Stosowany jest algorytm: **(25% - wnioskodawca, 75% - MKiDN) + 85% - dotacja z Funduszy Europejskich**

Modele finansowe - finansowania inwestycji publicznych

3. Rewitalizacja regionalna

Regionalny Program Operacyjny Województwa X;

- 11 oś priorytetowa: Rewitalizacja Przestrzeni Regionalnej; Działanie 11.2: Odnowa Obszarów wiejskich (75% dotacji);
- pod warunkiem wpisania danego zadania inwestycyjnego do Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy X na lata do 2020

4. Rewitalizacja obiektów przemysłowych

1. Regionalny Program Operacyjny Województwa X;

- 11 oś priorytetowa: Rewitalizacja Przestrzeni Regionalnej; Działanie 11.4: Rewitalizacja terenów przemysłowych (75% dotacji);

2. Krajowe Inteligentne Specjalizacje (KIS):

2.1. Innowacyjne Technologie i Procesy Przemysłowe (w ujęciu horyzontalnym)

- KIS 15. Inteligentne sieci i technologie geoinformacyjne
- KIS 19 . Inteligentne technologie kreatywne

**oraz Regionalne Inteligentne specjalizacje dla województwa X:
Technologie informacyjne i komunikacyjne**

Modele finansowe - finansowania inwestycji publicznych

5. Odnawialne źródła energii OZE

Program operacyjny Infrastruktura I Środowisko; Priorytet IX:
Infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku i efektywność
energetyczna (**85% dotacji**)

6. Ekonomia społeczna

Regionalny Program Operacyjny województwa X, 11 oś priorytetowa:
Rewitalizacja Przestrzeni Regionalnej; Działanie 11.2: Odnowa
Obszarów wiejskich (**75% dotacji**); pod warunkiem wpisania danego
zadania inwestycyjnego do Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy X na
lata do 2020

8. Partnerstwo Publiczno-Prywatne – rzadko występuje

Przykłady rewitalizacji w Lidzbarku Warmińskim

1. Rewitalizacja centrum starego miasta I etap Powstańców Warszawy, pl. Wolności, ratusz – budynek po Urzędzie Miasta oraz mury obronne (2007-1011);

Wskaźniki rezultatu:

- Pow. zrewitalizowanego obszaru: 63 075 m²
- Liczba utworzonych miejsc pracy – 2 osoby (1K/1M)

Wskaźniki produktu: 1 budynek zmodernizowany, jeden obszar zrewitalizowany
Finansowanie: PRO WiM 2007-2013. Wartość inwestycji: ok. 9,8 mln zł, dofinansowanie ok. 6,8 mln zł.

2. Renowacja letniego pałacu Oranżeria biskupa Ignacego Krasickiego wraz zagospodarowaniem terenów wokół oraz zakup wyposażenia (2011-2015);

Finansowanie: PRO WiM 2007-2013. Wartość inwestycji: ok. 4,4 mln zł - dofinansowanie ok. 3,6 mln zł.

Wskaźniki rezultatu:

- Liczba osób odwiedzających obiekt zmodernizowany – 16 487
- Liczba utworzonych miejsc pracy – 4 osoby (2 K/2M)

Wskaźniki produktu: 1 budynek zmodernizowany, 1 zbór zabezpieczony

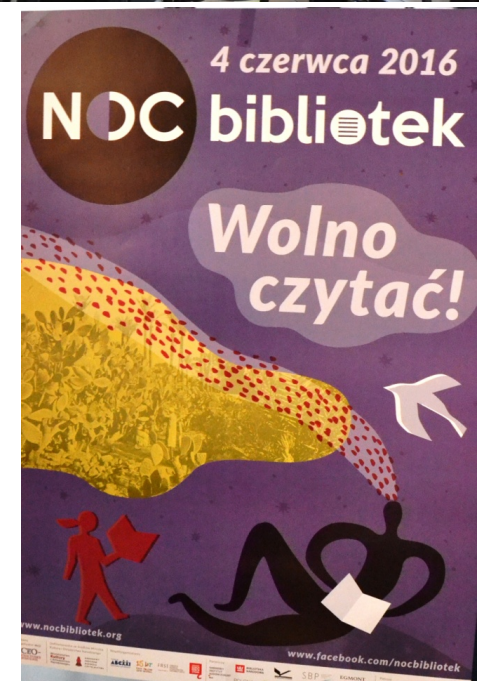

Lidzbark Warmiński - dawny ratusz - miejsce działalności organizacji pozarządowych , Miejskiej Biblioteki, Uniwersytetu III wieku, pracowni malarskiej innych (5 lat brak możliwości komercjalizacji wyników)

Kolegium
Gospodarki
Przestrzennej

Program rewitalizacji sieci miast Cittaslow 2014-2020

Dziedzictwo historyczne w procesach rewitalizacji

Kolegium
Gospodarki
Przestrzennej

Dr inż. Elżbieta Strzelecka

Zagospodarowanie terenów nad Łyną w Lidzbarku Warmińskim - nowe przedsięwzięcie włączające m.in. działania rewitalizacyjne (ES- V/ IX.2018)

Dr inż. Elżbieta Strzelecka

Politechnika Łódzka

27

Dobre praktyki sieci miast Cittaslow

Dobre praktyki sieci miast Cittaslow

www.cittaslowpolska.pl
#cittaslowpoland

cittaslow

Alternatywne modele rozwoju miast

LIDZBARK WARMIŃSKI

Współpraca rozpoczęła się od zainteresowania dr inż. Elżbiety Strzeleckiej pracą magisterską pracownicy urzędu miejskiego Pauliny Rutkowskiej pod tytułem „Sposoby spędzania czasu wolnego przez mieszkańców Lidzbarka Warmińskiego w kontekście idei Cittaslow”. W efekcie tego Politechnika Łódzka zaprosiła przedstawicieli miasta do wygłoszenia wykładów dla studentów. Idea Cittaslow zainteresowała tych ostatnich, co zaowocowało przyjazdem do miasta 32 osób, pilotażowymi ankietami, zebraniem materiałów niezbędnych do prac, zaangażowaniem w ogłoszony przez urząd konkurs na koncepcję zagospodarowania suchej fosy i wykonaniem trzech opracowań dotyczących:

- urządzenia przestrzeni publicznych w centrum miasta (wyposażenia w meble miejskie i rozplanowania zieleni, analizy przestrzeni urbanistycznych, wskazania terenów problemowych);
- oznakowania informacyjno-turystycznego (wykonania systemu oznakowania, opracowania zasad uporządkowania szyldów reklamowych);
- badań wybranych aspektów jakości życia w mieście (w tym bezpieczeństwa publicznego i czystości).

W czasie Tygodnia Cittaslow członkowie Studenckiego Koła Naukowego Gospodarki Przestrzennej „Cirkula” przeprowadzili warsztaty edukacyjne pt. „Recepta na dobrą przestrzeń” – dla dzieci i młodzieży w szkołach, a także dla wszystkich chętnych, którzy przybyli na zajęcia projektowania szyldów w Oranżerii Kultury. Podsumowanie działań i wręczenie nagród odbyło się podczas Niedzieli Cittaslow we wrześniu.

Zorganizowano też specjalną konferencję na Politechnice Łódzkiej, której efektem było wydanie monografii pt. „Alternatywne modele rozwoju miast. Sieć miast Cittaslow” oraz zainicjowano powstanie dwóch prac dyplomowych na temat idei i miast Cittaslow.

Trwają rozmowy dotyczące rozszerzenia działań na inne miasta należące do sieci i grupy zainteresowane tematem.

KONTYNUACJA

Z działaniami tymi współgra Miejski Program Poprawy Estetyki Budynków, w ramach którego właściciele budynków mogą ubiegać się o dofinansowanie remontu, termomodernizacji lub innych przedsięwzięć. Ma on na celu zapewnienie ładui przestrzennego i spójności architektoniczno-projektowej z układem przestrzennym oraz z kierunkiem promocji miasta. Działanie realizowane są przez urząd miejski w formie konkursu, do którego właściciele nieruchomości mogą zgłaszać swoje posesje. Od 2010 r. program pozwolił na remont 11 obiektów.

W planach do 2020 r. jest m.in. zagospodarowanie brzegów rzek, budowa całorocznej infrastruktury rekreacyjnej i urządzenie suchej fosy.

PROMOCJA

Prasa lokalna, „Gazeta Warmińska”; plakaty na Politechnice Łódzkiej, plakat Tygodnia Cittaslow w Lidzbarku Warmińskim; monografia naukowa „Alternatywne modele rozwoju miast. Sieć miast Cittaslow” pod redakcją dr inż. Elżbiety Strzeleckiej.

ODBIORCY

Mieszkańcy miasta, studenci oraz turyści.

REALIZATOR

Urząd Miejski w Lidzbarku Warmińskim

Politechnika Łódzka, Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska

INFORMACJE

www.lidzbarkw.eu

Współpraca pomiędzy Politechniką Łódzką – Kolegium Gospodarki Przestrzennej a UM w Lidzbarku Warmińskim

Współpraca Politechniki Łódzkiej – Kolegium Gospodarki Przestrzennej i Urzędu Miejskiego w Lidzbarku Warmińskim

Nowy model finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych po 2017 roku

Rewitalizacja może dotyczyć sieci miast w miejsce rewitalizacji jednego miasta. Wynika to:

- z przyjęcia przez UE nowej strategii Europa 2020 oraz nowego modelu polityki rozwoju regionalnego ukierunkowanego terytorialnie (*place – based approach*).

- Sieci miast mogą więc wykorzystywać zintegrowane podejście terytorialne celem efektywniejszego wykorzystania zasobów (endo – i egzogenicznych potencjałów rozwoju) i specjalizacji terytorialnej. Terytorium definiowane jest poprzez pryzmat jego cech funkcjonalnych (nie tylko administracyjnych). Działania dostosowuje się do szczegółowych kontekstów terytorialnych – do powiązań przestrzennych pomiędzy nimi. Istotną różnicą jest też zintegrowany pakiet inwestycji oraz współpraca, dialog i partnerstwo. [6]

Program rewitalizacji sieci miast Cittaslow 2014-2020

Program obejmuje 14 miast: Barczewo, Biskupiec, Bisztynek, Dobre Miasto, Gołdap, Górowo Iławeckie, Lidzbark Warmiński, Lubawa, Nidzica, Nowe Miasto Lubawskie, Olsztynek, Pasym, Reszel, Ryn.

Jest zgodny z celami RPO Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020, innymi dokumentami krajowymi i unijnymi związanymi z perspektywą finansową 2014-2020.

Łącznie obejmuje 35 zintegrowanych (wieloprojektowych) przedsięwzięć inwestycyjnych.

Model finansowania: EFS, EFRR, środki własne, w jednym przypadku dofinansowanie z Ministerstwa Kultury. Priorytety inwestowania najczęściej wymieniane : 9 a, 9b, 9i, 9iv, 8i, 6b, 6c, 4c, 3b.

Program rewitalizacji sieci miast Cittaslow 2014-2020

„Celem programu jest równoległa, skoordynowana i ukierunkowana rewitalizacja miast wchodzących w skład sieci miast Cittaslow na terenie Warmii i Mazur tak, aby zachowując swój unikalnych charakter i walory mogły jednocześnie oferować mieszkańcom podobną jakość życia.

Wspólne i równoległe działanie we wszystkich 14 miastach będzie znacznie bardziej widoczne i identyfikowane, niż pojedyncze procesy. Takie działanie pozwoli na budowanie wspólnego wizerunku miast. W ten sposób sieć Cittaslow może budować spójną markę małych ośrodków miejskich o zrównoważonym rozwoju i szczególnych walorach naturalnych i historycznych”.

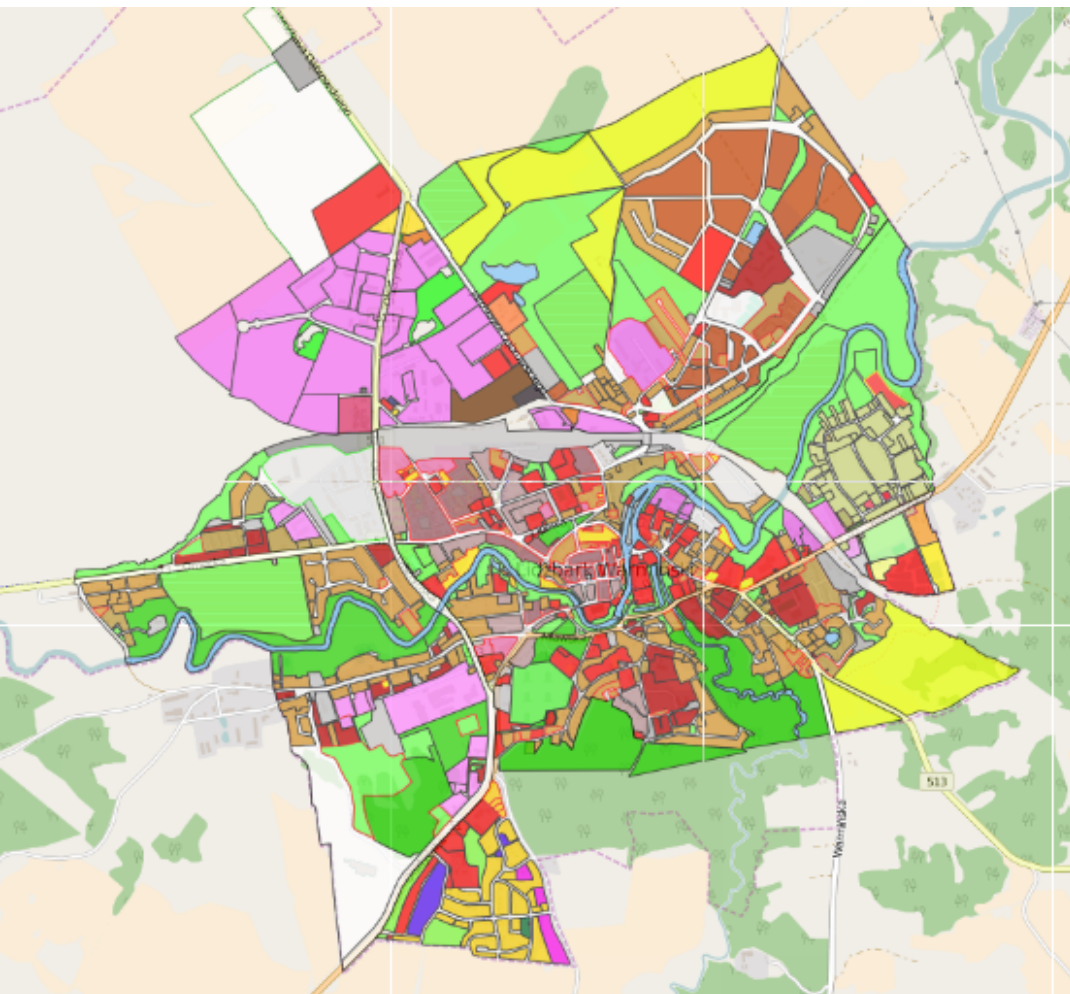
Program rewitalizacji sieci miast Cittaslow 2014-2020

Tworząc koherentną całość sieć ma szansę stać się elementem wpisującym się w budowę marki regionu z nieskażonym środowiskiem, które daje wszystkim możliwości zdrowego życia i czerpania korzyści z mechanizmów zrównoważonego rozwoju (za Strategią Rozwoju Marki Województwa na lata 2014+, str. 47).

Program poprzedzony był badaniami definiującymi obszary zdegradowane w ujęciu przestrzennym oraz problemami społeczno- gospodarczo – środowiskowymi.

Program rewitalizacji sieci miast Cittaslow 2014-2020

Powierzchnia rewitalizacji (bez Gołdap) ok.787 ha

- Min. pow. 1,4 ha (Pasym),
- Max. Pow. – 150 ha (Dobre Miasto)

Uwaga: Nie wszystkie miasta posiadają 100 % pokrycia mpzp (np. Działdowo- 90%)

100 % pokrycia miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego miasta Lidzbark Warmiński.

Źródło:

www.lidzbarkw.eu/mapa/?f=PoJgNMCsEJwQjPB5gBYRAA== (dostęp: 09.08.2016 r., godz.: 16:22)

Zakres prezentacji

Konieczne było:

- Określenie delimitacji przestrzennej terytoriów - wsparcie w oparciu o diagnozę i identyfikację potrzeb rewitalizacyjnych.

Przyjęto 2 wskaźniki dla określenia delimitacji

1. Bezrobotni zarejestrowani w rządzie pracy na terenie rewitalizowanym w stosunku do liczby mieszkańców miasta - od 71,22 % (Pasym) do 11,60 (Lubawa); **stopa bezrobocia od 7,4% (Ryn) do ok.27,6% (Pasym)**; we wszystkich miastach wartość tego wskaźnika była wyższa od wskaźnika dla miasta.
2. **Udział ludności korzystającej z pomocy społecznej na terenie rewitalizowanych w ogólnej populacji mieszkańców - 8,36 % (Nidzica) do ok.45% (Reszel)**; we wszystkich miastach wartość tego wskaźnika była wyższa od wskaźnika dla miasta.

Podsumowanie

1. W przypadku 14 (SPMC) mamy do czynienia z nowym modelem rewitalizacji – ponadlokalnym programem rewitalizacji, który współgra z modelem miast Cittaslow. Jest on oparty na modelu finansowym: środki własne + EFS + EFRR.
2. Ma on wymiar regionalny, jest działaniem kompleksowym na wyznaczonych terenach delimitacji przestrzennej, jest ukierunkowany na poprawę jakości życia poszczególnych miastach poprzez przyjęcie w programach rewitalizacji poszczególnych miast wybranych wskaźników rezultatu i produktu.
3. Proces rewitalizacyjny oparty jest na zasadzie ZR (jednak braki mpzp w większości miast) i zintegrowanych działań społecznych, przestrzennych, kulturalnych, środowiskowych.

1. Miasteczka Cittaslow. Warmia. Mazury. Powiśle. Polska Krajowa Sieć Miast Cittaslow, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2015
2. Cittaslow Vademecum. Departament Polityki Jakości Urzędu Marszałkowskiego w Olsztynie, Olsztyn kwiecień 2013.
3. <http://www.cittaslow.org/content/association> (dostęp: 01.08.2017 r., godz. 18:15)
4. Naisbitt J., Megatrendy. Dziesięć nowych kierunków zmieniających nasze życie. Wydawnictwo Zyski S-ka. Poznań 1997
5. Chołaj H. Ekonomia polityczna globalizacji, Fundacja innowacja, Warszawa 2003
6. Strategie ponadregionalne – wymiar terytorialny polityki rozwój, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa 2015
7. Kalisiak A., Analiza możliwości włączenia Rawy Mazowieckiej do sieci Miast Cittaslow w kontekście doświadczeń miasta Lidzbarka Warmińskiego. Praca magisterska pod kierunkiem dr inż. E. Strzeleckiej.

Zdjęcia: E. Strzelecka (I), B. Olczak (II), Wojciech Wójcik (III) Zdjęcia z „Miasteczka Cittaslow. Warmia. Mazury. Powiśle. PKSMC, UMWWM, Olsztyn 2015 (IV)

Rys. 3. Międzynarodowy statut miast „Cittaslow”, Źródło:

http://cittaslowpolska.pl/images/PDF/miedzynarodowy_statut_cittaslow.pdf

Dziękuję za uwagę

elzbieta.strzelecka@p.lodz.pl; 601 239 007

